

իրենց և կամ դաստիարակող յառաջադիմութեան անզուսպ բաղձանքը կը յայտնեն : Հունտ մը որ փտած չէ դեռ, և իրեն մէջ ունի սերման զօրութիւնը, աներկը յուսալու է որ կըրնայ բերել մէկ հասկ մը, եթէ ունենայ սերմնացանն ու պաշտպանը :

Ահաւասիկ այն ուրախութիւնները աւետելով աղգայնոց կը մաղթենք յերկնից յաջողութիւն բոլոր աղգային գործոց և մանաւանդ Հայոց ամենապիտանի եղող սէրն ու միաբանութիւնը իւրաքանչիւր հայ անհատի համար առանձինն, և կը շնորհաւորեմք նոր տարին իրենց յուսալով զիւրութեամբ անցնել և զայս :



(Յետագայ երկու յօդուածներն եւս տարեգլխոյն հանդիսին մէջ կարդացուած են լատին. դպրոցիս աշակերտներէն, զորս իրենց նախախայրեք ըլլալուն թերութիւնը մէկդի առնելով, կը հրատարակեմք Սիօնի էջերուն մէջ ի խրախոյս աշակերտաց և յուրախութիւն այն աղգայնոց որոնք փափաք յայտնած են միշտ ամսաթերթիս էջերուն մէջ աշակերտաց դրչի արդիւնքն եղող տողեր տեսնել : Սանաւանդ Հնդկաստանէն կալկաթայի բնակիչ ոմանց բարեսիրտ և Աղգիս մարկուոյն յառաջադիմութեանը փափաքող աղգայնոց համար, որոնք խիստ շատ անգամ թախանձած են զմեզ այս տեսակ գրութիւններ (աշակերտաց գրութիւն) հրատարակելու համար :

Խօսքերը սրտի գաղտնեաց յայտնութիւնք են փափաքանաց կը հետեւի աշխոյժ և եռանդ, ասոնցմով կը թելադրուի մարդ ի գործել. գործին կը հետեւի արդիւնք, որով կախեալ է մարդու համար բերկրութիւն, երջանկութիւն և կեանք :

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՍՐԲՍԶԱՆ ՀԱՅՐ

Ահա այսօր ժամանակը, որ յաւիտենականութեան և անհունութեան բուն պատկերն է, իւր շրջաններէն մին ևս անցելոյն վրայ աւելցուց պակսեցնելով ապագայէն, ահա հինը անցաւ այսօր, և ներկայն անոր յաջորդեց և որով բնութիւնն ալ մեզ նոր տարի մը եւս շնորհեց :

Այո, բնութիւնը կը շարժի այսօր իւր հաշիւը ճշդիւ կը տայ ամենակալ արարչին. ժամանակը անողորմող իւր գործը կը տեսնէ և իւր ընթացքը կը շարունակէ անդադար մէն մի խոնդոտ արհամարհելով. բայց տեսնենք թէ՛ բնութեան այս շարժումը մարդկութեան վրայ ազդեցութիւն մի ունի : — Այո, անշուշտ մարդկութիւնը ընդհանրապէս խորին մտածման մէջ կ'ընկղմի, կը սկսի խորհել թէ՛ ահա կենաց շրջաններէն մին ևս պակսեցաւ, ժամանակը կեանքէս մաս մը ևս առնելով հետը կը տանի և ես ալ աւելի ևս կը մօտենամ ծերութեան, ուր նիւթական ուժը կը պակսի, քիչ մը եւս յաւիտենականին անողորմելի ատեանը, ուր բարոյականն ալ միաօին կը պակսի. ուր գործել ոչ կարեմ, մուրանալ ամաչեմ. ինչ գործեցի անցելոյն մէջ, որոյ յիշատակութիւնը տալաւին մտացս մէջն է և որ քիչ մը առաջ ներկայ էր, շահեցայ թէ՛ մնասցի : Այո, մարդկութիւնը առհասարակ խոր քունէ մը կը սթափի, ծերը, երիտասարդը, մանուկը հաշույ կը նշուտին. նախ իրենց աշխարհային գործոց հաշիւը կը սկսին տեսնել բնականապէս : Ահա ասով յայտնի կը տեսնուի բնութեան շարժման մարդու վրայ բրած ազդեցութիւնը :

Բայց տեսնենք թէ՛ բարոյականին համար ալ սոցքան հոգ կը տանի : Այս

է անհատ մեր օրուան խնդիրը. որ ամենուրեք ալ հաւասարապէս հասկանալի չկրնար ըլլալ:

Այն անգամ անցելոյն վրայ դարձը նենք մեր աչքը և խորին ուշադրութեամբ քննենք անցելոյ ղաւակները, որոնք գրեթէ մարմնաւորապէս գոյութիւն չունին. այսու ամենայնիւ հոն պիտի տեսնենք, որ միշտ խառնական մեծագործութիւններ, փառաւոր դէպքերու առիթ եղող, յիշատակներ ձգող անձինք միայն այսօր բարոյական գործոց հաշուետուութեամբ բացած եւ ելումուտքն քննած են. ըսել է որ այսօր ևս նոյն տեսակ մարդիկ միայն բարոյականը կը խորհին, որ անկուրուստ է և անկողողպտելի: Ահա խնդիրը կը լուծուի ինքնին: Հաստատենք.

Պատմութեանց էջերը երբ ներկայացնենք մեզ, կը տեսնենք հայրենասիրութեւն և բարեգործութեւն սքանչելի պաշտօնեայք. մարդկութեւն փառաւոր ապագայ պատրաստող բարերարներ, գիտութեանց և արուեստից կենդանի հեղինակներ և մեծագործ մարդեր որոնք մարդկութիւնը մեծացուցած են իրենց սքանչելի խօսքերովն ու երկասիրութիւններով, որոնք թէ և ինչպէս քիչ մը առաջ ըսինք, անցելոյն տխուր և միանգամայն փառաւոր արձանացը տակ թաղուած են. բայց միանգամայն անմահ: Յարութի Պէզճեանը տակաւին այսօր կը յիշուի և միշտ պիտի յիշուի, անոր անցեալը փառաւոր, օգտակար, գեղեցիկ և վայելուչ եղած է, նա կը խորհէր այս օրս, և ինչպէս ժամանակաց անցեալը հորվուելով կը բարդուէր և բնութիւնը կը նորոգուէր, նոյնպէս Պէզճեանի առաքինութիւնքն ալ կը բարդուէին և կը նորոգուէին: Այսօր Չեր Արբազնութիւնը Ա. Հայր Խր. Նամաւատ, Չեր Արբազնութիւնը կ'ըսեմ, որքան կարելի է, որքան ժամա-

նակին պարագայները կը ներեն, կը խորհի, կը մտածէ և կը սկսի բաղմուն պատկելայն ամեն օգտակար միջոցները անցեալ օգտակար միջոցներուն վրայ, և նոր ի նորոյ նորոգել իւր սէրը՝ աղբային հէգ մանկոյն ուսմանց և գիտութեց երջանիկ և փառաւոր ճանապարհը մտնելու համար. որովք և զմեզ պարտաւոր կը կացուցանէք Չեր յաւիտեանս երախտապարտ լինելու և այսպիսի նշանաւոր աւուր մէջ կը ստիպուինք կարկառել մեր ձեռքերը դէպ ի յերկինս և խնդրել նոր և խաղաղէտ օրեր Չեր անդին կենացը համար: Այո. կը պարտաւորինք Սրբազան Հայր, կարկառել մեր ձեռքերը յերկինս խնդրելով Չեր աղգասէր գործոց համար նոր ի նորոյ յաջողութիւններ, վերցնելով Չեր գործոց և բաղձանաց նիւթական խոնդոտները Հայաստանեայց մեծութեան և յառաջագիմութեան համար:

Աւերմի և Ռոք Վեհառաւ Տէր, բարեհաճեցէք այսօր ընդունիլ իմ այս փառքիկ նուէրս, որով կը փափաքեմ թարգման լինիլ աշակերտակցացս ըզգացմանց, զորս այսպիսի աւուրց մէջ առ Չեր Արբազնութիւնն յայտնելու բարեբաղդութիւնն ունիմք:

Իրեմայ Լաւ. աշակերտաց,
Սարգիս Պողոսեան:

1870—Յունիս—1—

յԱրեւադէմ:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԵՐ ԵՒ
ՀՈԳԵՒՈՐ Ս. ՀԱՐԲ

Այսօր զուարթագէմ արմին նոր արշալուստով մը թուական մըն ալ շնորհեց աշխարհի և Հայութեան, այն է 1870 թուականը. Ա. Հայր այս նոր

բառը երբ զգայուն և խափան սրտե-
րը զգան, կ'սկսին անշուշտ գիտողու-
թեան առնել անցեալը, և հեռատեսել
ապագայ մին ալ: Անցեալը, որ շատե-
րը իրեն գիշատիչ ժանեաց տակ մա-
շեցնելով զանանք իրենց ցուրտ շիրմին
գուռը հասցուց, և շատերուն աչքե-
րը աղի արտասուօք լեցուց, մտաբե-
րեց որ երբեմն ներկայ թուականիս
նման, այս թուականն ալ չնոր-
հաւորեց մեծամեծ խոտուածներով,
սկսաւ հայր գգուել զիրօր սիրել եւ
ուխտել, քանալ յօգուտ աղքատութեան
և կրօնի. բայց միացաւ արդեօք եւ
գործեց թէ ոչ, եթէ միացաւ և գոր-
ծեց ներկայս ալ մեծամեծ խոտամամբ
կը լեցնէ, և ապագային ալ բարերջան
կու թեան յոյսեր կուտայ, իսկ եթէ
ոչ, ունայնութիւն է ամենից և ժամա-
նակի կորուստ. աշխարհիս մէջ ամեն
գործ իր վախճանն ունի, և ամեն աշ-
խատութիւն նպատակ մը: Գործի մը
հանդիսաւոր կատարմանը և պսակի
արժանի բըստն համար, կամք, եւ
ռանգն և աշխատութիւն պէտք է. և
աշխատութիւն մը արգասաւորելով
ոյն ատեն օգտակար կ'ըլլայ երբ բա-
րի նպատակի կը ծառայէ գործողը. ե-
թէ ոչ, իրը չորիքներ յառաջ բերելով
երկպառակութիւններ, քէն և վեհժ-
խորհրդութիւններ կը ծագեցնէ, որ
անհանգստութեան առիթ է միշտ:
Ենթադրութեամբ ըսենք, տուն մը
որուն ընտանի անհատները երկպա-
ռակութեան ոգւով կը սնանին, եւ
չունին երբեք իրենց արեան երակնե-
րուն մէջ եռանդ և ոգի իրենց գրա-
ցներուն յարձակմանց դէմ մաքսուե-
լու, անոր համար շատ վտանգաւոր
հետեւեանքներ կրնան գուշակուիլ և
այս գուշակութիւններէն ալ շատ
քիչ անգամ սուտ կ'երևն և կը որ-
խային: Այլ վատութիւն է բանա-

կանի մը համար: Արջապէս կ'ըսեմ
աղբ մը որ իր թշուառ կացութեան
մէջ անցելոյն անխորձ ամենեւին, այս
սինքն երեկ ինչ որ եղած է կը մոռ-
նայ այսօր, և ներկայիս մէջ դանդաղ,
այսինքն այսօրունէ վաղուան պատ-
րաստութիւն մը չտեսներ, եւ ա-
պագայն չընտրատեսէր, այսինքն չը
խորհրդէր թէ այս ինչ բանն ինչ հետե-
ւութիւն կ'ունենայ, թշուառ է նա
իր կացութեան մէջ մինչեւ ի կործա-
նումն, ըստ որում երկպառակութեան
մէջ չ'կայ ամենեւին սէր և միութիւն,
և աղքատացու գործայ սկզբունք, և հե-
տեւադէս կամ դադարումն, և կամ
կորուստ ժամանակի յանօգուտ, թե-
րեւս մնաց իսկ. հոն յառաջադիմու-
թիւն չ'կայ երբեք: Իսկ ընդ հակա-
ռակն այն տունը կամ աղքատին գեր-
դատանը, որ հոգւով չ'ափ կը ճգնի իր
ընտանեկան միութիւնը պահպանել,
սիրել կրօնքն ու հայրենիքը, քանալ
զայն ծագիկեցնել, բարեւոքել դպրոցնե-
րով աղքատին թերթերով, մամուլը
բարեկարգելով, և աղքատին գործերը
ընկերութեամբ դէպ ի կատարելա-
գործութիւն յառաջացնելով, և ի սէր
կրօնի և աղքատութեան իր դրացի աղ-
քաց հետ հաւասարապէս գէթ յա-
ռաջ մղուելով: Սոսկ ըսելով այնպի-
սի աղբ մը կրնայ սուսն տեսնել բո-
նեւ լուսաւորեալ աղքատ շարքին մէջ:
Սրբազան Հայր, երբ վերացուցմամբ
հանրացնենք մեր գաղափարները կը
տեսնանք որ մենք ալ ունինք աղբ մը,
իւր որդիքն երջանկութեամբ սնուցա-
նող Հայրենիք մը, ճշմարիտ ու սուրբ
կրօնք մը, բայց հարցնենք թէ արդ-
եօք լուսաւորութեան և յառաջադի-
մութեան փափագող աղքատ, վերայ
յիշեալ հանգամանքները ունին թէ
ոչ, երբ այսպէս հարցնենք հոց կեն-
դանի պատմութիւնները մեզ ի պա-

տասխան, կենդանի կը նկարագրեն հայկական աշխարհի, կրօնից, ազգի և հայութեան անդձեռն պատկերը. հայկական աշխարհ մը, որուն նմանը տիեզերաց վրայ հաղուադիւտ. հայրենիք մը ուր տառաջին անգամ եզեմահան գրախօսը եգաւ. վերջապէս հայրենիք մը ամեն աշխարհներէ և հոգեբէ տաւելի բարեբեր, յուսթի, և հոգալից բլրալով ամենէն աւելի երջանկութեան յարմար է. որ մարդուս ամենակարեւոր պէտքը կը պատրաստէ տարուէ տարի լիութեամբ իւր որդւոցը: Աւելիք նաեւ կրօնք մը, որուն դէմ զինեցան բարբարոս միտպետութիւններ, բայց կրկին յետո կեցան, կրօնք մը որ երբեմն հեթանոսներէ, և երբեմն Հոյներէ, և ուրիշ կրօնքներէ պախարակուեցաւ, բայց վերջապէս իր յաղթական դրօշակը պարզելով կարծիքները, տարակուսանքն և տկարութիւնները ջնջեց և յաղթական փառօր բռնութիւններէն ինքզինքը դուրս կորզեց. բարոյապէս իւր արեամբը ներկուած հայութիւնը, և ազգ մը որ նախնի դարերուն մէջ հագւով ձգնեցաւ իր կրօնքը և ազգը պաշտպանելու, տանջեցաւ նա արեւով և հրով իսէր իւր կրօնին, տառապեցաւ երկայն, չարչարեցաւ շատ, բայց «ուր առաւելան չարիք անդէն առաւելան և շորհք», որչափ նա չարչարուեցաւ, աւելի զարգացաւ և հուստոյ հիման վրայ հաստատեցաւ: Ահա այս է Բարեխնամ Ա. Հայր և Արժանապատիւ Հարք, հին դարերու մէջ նախնեաց կրօնի, ազգութեան, հայրենեաց, համառօտ նկարագիրը, ըստ իմ նկարագրելու կարեաց: Ահա հայրենասիրութեան բուն ոգին, որն որ մինչեւ ԺԹ. դարու սիրոյ եւ միութեան շղթայներով անլուծանելի մնաց դուրս հայրենասէր, և զգայ

ուն սրտերու խորը, բայց երբ նախախնամութիւնը հայութեան Ժ. Թ. դարա շնորհեց, հրձուեցաւ հայութիւնը, ուրախութեան ժպիտ փայլեցաւ վերաւոր և տառապեալ հայատանի վրայ, շարժեցաւ ազգը հանդարտելով օտար ազգեցութեանց վնասներէն, խորհեցաւ որ ապագայ մ'ունի սկսաւ նորա ճանապարհը վնասել, և դառաւ գպրոցաց մէջ. ուստի ջանաց դպրոցներ բանալ, գրականութիւնը ծաղկեցնել. և այսպէս կը ջանայ մինչեւ 1870 թուականը այսօր, նոյն ջանքը աւելցնելու վրայ բլրալով:

Ասաւոր լուսով անվիանգ կրնայ անգործանալ և լուսաւորութեան նաւահանգիստն հասնիլ, ուստի հանրուե՞ր գաղափարները ընդարձակելու համար սահմանեց մամուլ, որ մեծ լոյս արձարծեց հայկական նաեւ՝ աշխարհին վրայ. 1869 թուականը՝ պաշտեց ազգը, սկսաւ ողբալ անցեղոյն վրայ ճանալ գործել ներկային մէջ, և բարեութիւն տպառնին: Ասոր ամենը գործելու համար գիմեց ժամանակի, որուն մէջ հանգարտեցան բարբարոսութիւնները, և ուսուցին ու մտաւոր լոյսը գործադրուեցան իբրեւ հասարակաց լուսաւորութեան ամենամեծ միջոց, այս ժամանակը կենդանութեան շունչ առաւ մարդկութիւնը և ուզեց յառաջանալ այն լուսաւորութեան ծոցը որ իրեն երջանկութիւն կը խոստանար. գիմեց յառաջ իւր բարեխը նամ և մեծազօր տերութեանն ատենէն մինչեւ անգամ օգտակար միջոց մը ձեռք բերելու աշխատեցաւ և ընդունեց նորա բարեգթութեան շնորհիւ: Ահ իրեն համար երկրորդ տարեգրութիւն մը եւս սկսաւ տօնախմբել: Այտերու վրայ վիշտ, յետոյ բերկրանաց վրայ ալ բերկրանք. և ահա այսպէս յաջորդեցին հեռզհետե նաեւս

Ազգիս առանձին հազարարծուք եւ հին տարւոյն ալ, այսօր նոր տարի մը նաեւս Արարչան Հայր, Հայ ազգը կ'ուխտէ այս նոր տարւոյս մէջ գործել միաբանութեամբ եւ կը հրձուի որ իւրաքանչիւր հասարակութիւն իւր պարտիրը քաջ ճանաչելով ազգին ապագային բարւոքութեն համար անխոնջ կը ջանան, չքննադատելով քիւրան եւ աշխատանք:

Այս պարտականութիւնը ճանաչող հասարակութենէն մին ալ Ա. Աթոռոյս միաբանութիւնն ըլլալով իրաւունք ունի այսօր ուրախ ըլլալու, որ ինքն ալ յաջողած է ունենալ ազգին մէկ մասի մանուկները կրթելու կարողութիւն, եւ կը ջանայ նաւարկել կրթութեան յուշկիրնթաց նաւակով տգիտութեան ուղիկանոտի յանդուգն ալիքները սլատառել ու հասնիլ լուսաւորութեան նաւահանգիստը, որ է միակ կամքը, եւ իւր ըզձից սրահումը:

Աւստի Ա. Հայր հասարակութիւնս մտաբերելով, որ իւր Առնիւն կը ներկայանաք տգիտութեան գերութեանէ ազատելու ջանք չննայելով մեզ, ուստի կը մաղթենք նոր տարւոյս մէջ նոր կեանք եւ նոր տարիներ եւս որ լիովին ջանաք աշխատիլ եւ Չեր փափաքանացն հասնիլ, ինպատ մատող մանկանցս: Ար մաղթենք Արարչէն սէր եւ միութիւն թորդումեան ազգիս: Եւ բազմաթիւ միաբանութեանս նոր կեանք եւ մտաւոր ըլստապագայ կենացս մէջ: Թող չղանայ մեզ երկինք տալ:

Արդ Ա. Հայր հաճեցէք ընդունիլ, այս մեր երախտարին ինչչան չը նորհալարութեան, զոր ներկայիս Չեզ կը մատուցանեմք յանկեղծ սրտէ:

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ծ Ո Վ Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

Արկինքը պարզ է, ծովը խաղաղ, չռկենաւը կը սրանայ եւ ես կը խորհիմ: Ար խորհիմ եւ Արտուծոյ երեք մեծ ըստեղծութեանցը կը ներկայանան աչացս եւ մտացս տեսարանին, — լերեւէն երկինք, ներքեւէն ծով, եւ երկուքին միջնախալի մէջ Էս Ժարդ: Արկինքը անհուն եւ անեղբ, ծովը՝ ըլնատարր, իսկ Էս մարմնով սահմանաւոր եւ հոգւով՝ անսահման, ծովէն ընդարձակ եւ երկինքէն բարձր: Ինդարձակ եւ բարձր եմ ես այն հոգւով, վասն զի սոյն վայրկեւ նիս մէջ մտքով կը թափանցեմ ծովուն խորքը եւ կը քննեմ ու կը դատեմ, սրտով կը բարձրանամ երկինք, մըթնորոր կը ճեղքեմ, ամպերու եւ սառնամանեաց գաւառներէն կ'անցնիմ եւ երկնակամարի ամենալերին բարձրութենէն կ'ամփոփեմ մտացս մէջ բոլոր տիեզերքը, երկինք եւ երկիր, ծով եւ ցամաք եւ համայն տարալութիւնը: Այս ամենէն յետոյ կը խօսիմ նաեւ բնութեան Արարչի հետ, կ'աղօթեմ, նորա կատարելութեանց եւ մեծութեան վրայ կը խորհիմ, կը մոտենեմ եւ կ'ըրանչանամ: Ինչ անհունութիւն եւ ինչ սքանչելիք:

Այսպիսով երկինք, կը մրկի օդը, կ'ալեկոծի ծովը, մարմինս կը սարսի եւ կը տատանի, սակայն հոգիս անսասան է: Իսոյ միթէ հոգիս սասանմունք չունի, միթէ հոգիս չալեկոծի: Այն կը սասանի եւ կ'ալեկոծի, բայց իւր ալեկոծութիւնը անկախ է ծովի ալեկոծութենէն եւ տիեզերաց սասանութենէն: Հոգիս կ'ալեկոծի նաեւ ցամաքի վրայ, նաեւ այն ժամանակ, երբ երկինքը խաղաղ է, երկիրը ծիծաղալիս եւ բովանդակ բնութիւնը՝ ան-

1870 Յունւար 1.

Ա. Դ. Վ. Բ.

Արարչաւի:

Ներսէս Պաղատասարեան

Անիայի: